

Ověřování úrovně čtenářské techniky u žáků 7. ročníku ZŠ

Ivana Gejgušová

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY S DIDAKTIKOU, PdF OU

Anotace

Příspěvek přináší dílčí informace o výsledcích měření úrovně čtenářské techniky žáků 7. ročníků, která byla realizována v rámci řešení projektu TAČR *Vývoj diagnostické baterie čtení s porozuměním u žáků 2. stupně ZŠ*.

Stěžejní výstup projektu tvoří baterie textů, s jejichž pomocí je možno diagnostikovat dyslexii u žáků 2. stupně základních škol nebo sledovat stav a případné proměny úrovně porozumění textu u žáků dané věkové kategorie, kteří jsou dlouhodobě v péči pedagogicko-psychologických poraden.

Měření byla realizována pomocí tzv. eyetrackeru, analyzovány byly vizuální i akustické záznamy čtení žáků 2. stupně základní školy se zaměřením na rychlost čtení, počet chyb (s rozlišením opravených a ponechaných chyb) a na reakce na otázky ověřující míru porozumění čtenému textu, v příspěvku je vyhodnocena část získaných dat, sledována je rychlost a správnost čtení žáků 7. ročníku.

Tvorba textů

Pro zjišťování úrovně čtenářské techniky a míry porozumění čtenému byly jako výstupy řešeného projektu vytvořeny texty pro žáky 6., 7., 8. ročníku.

Jejich společným znakem je:

- rozsah oscilující kolem 250 slov, pro 7. ročník text s názvem Nákup; jednoduchá zápletka s rozuzlením;
- inspirace literární tvorbou pro děti a mládež daného věku, úprava existujících uměleckých textů, vlastní tvorba řešitelského týmu, příběhy ze života současných dětí, zasazené do prostředí rodiny a školy a odrážející mezilidské vztahy napříč generacemi;
- doplnění textů o otevřené otázky k ověření míry porozumění textu (zpracované podle metodiky mezinárodních výzkumů čtenářské gramotnosti PISA a PIRLS) a o otázky k vedení polostrukturovaného rozhovoru.

Úroveň čtenářské techniky byla hodnocena podle tří stěžejních kritérií:

- *rychlost čtení*, čas potřebný k přečtení textu, sledování plynulosti čtení, *případné změny rychlosti čtení*;
- *správnost čtení* (tj. shoda čtené a písemné/tištěné verze textu), *sledování počtu chyb a rozlišení chyb*, které si žák neuvědomuje, neopraví je, a chyb s opravou (žák si uvědomuje chyby a opraví je, jde o tzv. sebekorekci);
- *kategorizace chyb* podle metodiky M. M. Clayové, O. Zápotočné, R. Metelkové Svobodové,.

Kategorizace chyb

Předpoklad: při čtení fungují tři jazykové subsystémy

- sémantický (významový, tzv. V klíč),
- syntaktický (gramaticko-syntaktický, tzv. G klíč)
- grafofonický (vizuálně-percepční, tj. zrakový, tzv. Z klíč).

Absence souběžného využití jazykových subsystémů vede k chybám:

- V klíč bez opory o Z a G klíč – narušování smyslu čteného,
- G klíč a nezohlednění V a Z klíče – narušení textu z gramatického hlediska,
- Z klíč bez opory o V a G – chybné dekódování slov (zkomoleniny),
- vzájemnou kombinací klíčů vzniká škála chyb: Z, V, G, ZV, ZG, VG, ZVG + chyby plynoucí z vynechání slova (Ne) nebo čtení slova navíc (Na).

Vzorek respondentů, realizace měření, výsledky

- 22 žáků 7. ročníku, 11 žáků se specifickými poruchami učení (6 chlapců a 5 dívek), 11 žáků bez specifických poruch učení (5 chlapců a 6 dívek)
- využití technologie eyetrackeru – obrazový a zvukový záznam průběhu čtení, záznamy očních pohybů (sakády, fixace, regrese, případné setrvání v konkrétním místě textu apod.)

Rychlost čtení – kvantitativní ukazatel, doplňující funkce při hodnocení výkonu žáka

	Průměrný čas	Rozdíl mezi nejrychlejším a nejpomalejším čtením ve skupině
Žáci bez SPU	2:10	0:53 (1:42 x 2:35)
Žáci s SPU	2:35	2:25 (1:48 x 4:13)
Celá skupina	2:22	2:31 (1:42 x 4:13)

Správnost čtení

počty chyb bez oprav, s opravou – kvalitativní ukazatel

	Počet chyb bez oprav	Počet chyb s opravou	Součet obou typů chyb
Žáci bez SPU	43	73	116
Žáci s SPU	75	111	186
Celá skupina	118	184	302
Průměr	5,3	8,3	13,7

Zastoupení chyb podle použité kategorizace/celá skupina

Typ chyby	Počet chyb bez oprav	Počet chyb s opravou	Součet obou typů chyb
Z	37	158	195
V	0	0	0
G	3	1	4
ZV	31	14	45
VG	0	0	0
ZG	10	3	13
ZVG	27	6	33
Ne	3	1	4
Na	7	1	8
	118	184	302

Zastoupení chyb podle použité kategorizace/žáci bez SPU

Typ chyby	Počet chyb bez oprav	Počet chyb s opravou	Součet obou typů chyb
Z	14	66	80
V	0	0	0
G	0	0	0
ZV	13	2	15
VG	0	0	0
ZG	5	3	8
ZVG	7	1	8
Ne	1	0	1
Na	3	1	4

Zastoupení chyb podle použité kategorizace/žáci s SPU

Typ chyby	Počet chyb bez oprav	Počet chyb s opravou	Součet obou typů chyb
Z	23	92	115
V	0	0	0
G	3	1	4
ZV	18	12	30
VG	0	0	0
ZG	5	0	5
ZVG	20	5	25
Ne	2	1	3
Na	4	0	4

Závěry plynoucí z využití diagnostického nástroje (pomocí technologie eyetrackeru):

- pomocí baterie zpracovaných textů a stanovených kritérií je možno hodnotit čtenářské výkony žáků 2. stupně základních škol, diagnostikovat dyslexii, sledovat úspěšnost reedukace u dříve diagnostikovaných žáků
- z výsledků měření jsou patrné rozdíly mezi žáky s SPU a bez SPU,
- rozdíly byly zaznamenány jak u rychlosti čtení, tak u chybovosti (počet chyb, poměr mezi opravenými a ponechanými chybami a zvláště v zastoupení chyb jednotlivých kategorií)
- měření žáků 7. ročníku – vyrovnané výkony žáků ze skupiny bez specifických poruch učení, výraznější rozdíly ve skupině žáků se specifickými poruchami učení u všech sledovaných ukazatelů – možná souvislost se závažností poruchy (při diagnostikování poruchy), intelektuálními a zdravotními dispozicemi žáků, kvalitou, efektivností reedukace, stavem rodinného prostředí, spolupráce rodiny se školou, podíl na reedukaci a motivování žáka

Literatura:

METELKOVÁ SVOBODOVÁ, R., GEJGUŠOVÁ, I., SVOBODOVÁ, J., SEKEROVÁ, K. Vývoj diagnostické baterie čtení s porozuměním žáků 2. stupně základních škol v podmínkách inkluze. In *Študie zo špeciálnej pedagogiky*. 2022, roč. 11, č. 2. V tisku.

METELKOVÁ SVOBODOVÁ, R. Kategorizace čtenářských chyb žáka jako ukazatel počátků porozumění textu. In: *Paidagogos*. Roč. 2016, č. 2, s. 4-48. ISSN 1213-3809.

METELKOVÁ SVOBODOVÁ, R. Čtení s porozuměním - současné výzkumné možnosti. In: *Jazyk - literatura - komunikace*. Roč. 2017, s. 4-14. ISSN 1805-689X.

ZÁPOTOČNÁ, O. *Čitateľská gramotnosť a jej rozvoj v primárnom vzdelávaní: Teoretické východiská a didaktické realizácie*. Bratislava: VEDA, 2012.

ZÁPOTOČNÁ, O. *Metakognitívne procesy v čítaní, učení a vzdelávaní*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2013.

